

Syyteharkinta kärjätuomarin virheellisesti tuomitsemasta yhdyskuntapalvelusta

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa kärjäoikeuksien rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon. Tarkastuksessa vaikutti siltä, että Helsingin kärjäoikeuden 10.11.2020 asiassa R 19/9356 antama tuomio nro 20/143111 olisi virheellinen.

Vastaajalle oli tuomittu rangaistuksena ehdollisen vankeuden ohessa yhdyskuntapalvelua 100 tuntia. Vastaajan syyksi luetut rikokset oli tehty vuosina 2017-2018. Rikosten tekohetkellä voimassa olleen rikoslain 6 luvun 10 § 1 momentin (515/2003) mukaan ehdollisen vankeuden ohessa voitiin tuomita enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärää on korotettu 90 tunnista 120 tuntiin rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin muutoksella (272/2019), joka on tullut voimaan 1.1.2020. Koska kyseisessä asiassa rikokset oli tehty jo vuosina 2017–2018, niin vaikutti siltä, että vastaajalle oli tuomittu oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua 10 tuntia liikaa. Vastaaja oli ehtinyt suorittaa virheellisesti tuomitun yhdyskuntapalvelun ennen kuin asia tuli viireille oikeuskanslerinvirastossa.

SELVITYS JA ESITUTKINTA

Helsingin käräjäoikeudessa oikeuden puheenjohtajana toiminut käräjätuomari A on antanut 25.11.2021 päivätyn selvityksensä.

Kun alustavan selvityksen perusteella oli syytä epäillä rikosta, olen 20.1.2022 päivätyllä kirjeellä pyytänyt keskusrikospoliisia suorittamaan asiassa esitutkinnan käräjätuomarin virheellisesti tuomitsemasta yhdyskuntapalvelusta.

Keskusrikospoliisi siirsi asian 21.1.2021 Helsingin poliisilaitokselle. Helsingin poliisilaitos suoritti asiassa esitutkinnan, jossa kuultiin A:ta epäiltynä syyllistymisestä rikoslain 40 luvun 10 §:n mukaiseen tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen hänen tuomittua vastaajalle yhdyskuntapalvelun virheellisesti.

Esitutkintapöytäkirja 5500/R/3726/22 toimitettiin oikeuskanslerinvirastoon 2.5.2022.

A myönsi esitutkinnassa toimitetussa kuulustelussaan tuominneensa vastaajalle erehdyksessä 10 tuntia liikaa yhdyskuntapalvelua. Virhe oli johtunut siitä, että hän oli soveltanut tuomitsemishetkellä voimassaollutta lakia eikä ollut havainnut, että rikokset oli tehty ennen lainmuutoksen voimaantuloa. A myönsi sinänsä menetelleensä esitutkinnassa epäilyllä tavalla, mutta katsoi virheen olevan rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettulla tavalla vähäinen, minkä johdosta hän ei myöntänyt syyllistyneensä asiassa tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen.

Virheellisesti yhdyskuntapalveluun tuomittu vastaaja B:tä kuultiin esitutkinnassa asianomistajana.

MERKINTÄ

Korkein oikeus purki 13.4.2022 (H2022/7) hakemuksestani oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 8 §:n 4 kohdan nojalla Helsingin käräjäoikeuden tuomion vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa tuomitun yhdyskuntapalvelun osalta ja palautti asian oheisrangaistuksen määrittämistä varten käräjäoikeuteen.

RATKAISU

Arviointi

Rikoslain 3 luvun 2 §:n mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin, ellei tuomittaessa voimassa olevan lain soveltaminen johda lievempään lopputulokseen. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Kärjäjätuomari A on tuominnut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa yhdyskuntapalvelua 100 tuntia, vaikka rikosten tekohetkellä voimassa olleen rikoslain 6 luvun 10 § 1 momentin (515/2003) mukaan ehdollisen vankeuden ohessa voidaan tuomita enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Tuomitsemishetkellä voimassa olleen rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin (272/2019) mukaan ehdollisen vankeuden ohessa on voitu tuomita enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Tuomitsemishetken säännös on johtanut ankarampaan lopputulokseen kuin rikosten tekohetkellä ollut säännös, joten oheisseuraamuksena tuomittavaan yhdyskuntapalveluun olisi tullut soveltaa rikosten tekohetkellä voimassa ollutta vastaajan kannalta lievempää säännöstä. Tuomio on ollut virheellinen ja virhe on johtunut A:n huolimattomuudesta varmistaa lainmuutoksen voimaantulon ajankohta rikosten tekoajaksi nähden.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen. A on menetellyt huolimattomasti tuomitessaan yhdyskuntapalvelua yli laissa säädetyn enimmäismäärän ja on siten rikoslain 40 luvun 10 §:n tuottamuksellisen virkavelvollisuuden tunnusmerkistössä tarkoitettua rikkinut virkavelvollisuutensa.

Rikosvastuu edellyttää mainitun lainkohdan mukaan lisäksi, että teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat, ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut ratkaisukäytännöstään ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Korkein oikeus on todennut myös, että rikostunnusmerkistössä tarkoitettua virheellisen teon vähäisyyttä arvioidaan ottamalla huomioon teon tai laiminlyönnin haitallisuuden ja vahingollisuuden lisäksi myös kaikki muut siihen liittyvät seikat kuten teon tai laiminlyönnin osoittama virkamiehen huolimattomuuden aste tekohetken olosuhteissa ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 18).

A:n teon arvioimista tunnusmerkistössä tarkoitettua haitalliseksi ja vahingolliseksi puoltaa se, että virkavelvollisuuden rikkominen on kohdistunut sisällöltään selkeään sääntelyyn tuomarin tehtävien ydinalueella. Tämänkaltaista virhettä on lähtökohtaisesti pidettävä luonteeltaan vakavana, sillä se merkitsee käytännössä lakiin perustumattoman rangaistuksen tuomitsemista vastaajalle. Rangaistusasteikon noudattamatta jättäminen on merkinnyt syytetyn asettamista perusteetta eri asemaan kuin muut tuomioistuimissa tuomittavat henkilöt ja ollut näin haitallista myös yleisen edun kannalta. Virhe on ollut omiaan heikentämään luottamusta oikeudenhoitoa kohtaan.

Virhe on vaarantanut vastaajan oikeusturvaa. Vastaaja oli ehtinyt suorittaa yhdyskuntapalvelun ennen kuin virhe havaittiin oikeuskanslerinviraston suorittamassa rangaistustuomioiden tarkastuksessa. Teon haitallisuutta ja vahingollisuutta puoltaa se, että vastaaja on joutunut suorittamaan ylimääräistä yhdyskuntapalvelua 10 tuntia.

Menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, että virheellisessä menettelyssä on ollut kysymys sinänsä ainoastaan yksittäisen seikan tarkistamatta jättämisestä eikä mikään asiassa viittaa siihen, että A olisi suhtautunut virkavelvollisuuksiinsa välinpitämättömästi. Käräjätuomari A ei ollut huomannut virheellistä menettelyään, mutta myöskään syyttäjä eikä vastaaja valittanut käräjäoikeuden tuomiosta. Vastaajalla on ollut puolustajaksi määrätty asianajaja.

Ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärää on korotettu 90 tunnista 120 tuntiin rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin muutoksella (272/2019), joka on tullut voimaan 1.1.2020. Syytteessä olleet rikokset oli tehty ennen lainmuutosta, mutta pääkäsittely on pidetty ja tuomio on annettu vasta lainmuutoksen jälkeen. A:n olisi tullut kiinnittää tarkemmin huomiota rikosten tekoaikaan suhteessa lakimuutoksen voimaantuloon, mutta toisaalta olosuhteet ovat olleet osaltaan omiaan johtamaan virheelliseen tuomioon ilman, että käräjätuomarin huolimattomuuden aste olisi erityisen korkea.

Yhdyskuntapalvelu on perustuslaissa säädettyä henkilökohtaista vapautta rajoittava rangaistus. Siihen tuomittu joutuu rajoittamaan omaa vapaa-aikaansa ja osallistumaan palvelun täytäntöönpanon vaatimiin tilaisuuksiin uhalla, että tuomioistuin voi syyttäjän vaatimuksesta muuntaa yhdyskuntapalvelun suorittamatta olevan osan valvontarangaistukseksi tai ehdottomaksi van-

keusrangaistukseksi. Mahdollisuus vapauden menettämiseen sisältyy siten yhdyskuntapalveluun ehdollisena, koska ehtojen rikkominen voi johtaa sen muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi. Tällöin alkuperäisessä tuomiossa oleva virhe, jota ei muuntovaiheessa huomata, voi johtaa myös lainvastaiseen vapaudenmenetykseen.

Vaikka yhdyskuntapalvelua suorittavan vapautta on rajoitettu, hän ei kuitenkaan ole menettänyt sitä. Yhdyskuntapalvelu puuttuu siten perusoikeuksiin lievemmin kuin varsinaiset vapaudenmenetystä tarkoittavat rikosoikeudelliset seuraamukset. Yhdyskuntapalvelun määräämisessä tehty virhe ei vakavuudeltaan sellaisenaan rinnastu ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa tapahtuneeseen virheeseen. Virheellisesti tuomitun yhdyskuntapalvelun suorittamisesta vastaajalle aiheutuva oikeudenloukkaus on vähäisempi kuin tilanteessa, jossa vastaaja olisi joutunut suorittamaan virheellisesti ehdotonta vankeusrangaistusta. Sitä, että on ylipäätään olemassa mahdollisuus virheellisen yhdyskuntapalveluun määräämistä koskevan tuomion muuntamisesta ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi, ei voi A:n syyksi enää tässä yhteydessä lukea.

Virheelliseen yhdyskuntapalveluun tuomittu vastaaja B on esitutkinnassa asianomistajana kuuluttuna ilmoittanut, ettei hänellä ole virheellisen tuomion johdosta rangaistus- tai korvausvaatimusta. B on ilmoittanut, ettei yhdyskuntapalvelu haitannut hänen vakituista työntekoaan eikä ylimääräisellä 10 tunnin yhdyskuntapalvelulla ollut hänen elämäänsä minkäänlaista vaikutusta.

Asiassa on edellä todetulla tavalla sekä teon vähäisyyttä että sitä vastaan esitettäviä seikkoja. Kun otetaan erityisesti huomioon, että kyse on yksittäisestä huolimattomuudesta tapahtuneesta virheestä eikä yhdyskuntapalveluun tuomittu vastaaja ole kokenut virheestä aiheutuneen haittaa eikä ole esittänyt asiassa vaatimuksia, katson A:n menettelyn olevan lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta esitutinnan perusteella rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettusti vähäinen. Näin ollen asiassa ei ole todennäköisiä syitä hänen syyllistymisestä epäiltyyn tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen tai muuhunkaan rikokseen.

Kärjäjätuomari A on kertonut olevansa erittäin pahoillaan, että hänen tekemänsä virheen johdosta vastaaja on joutunut suorittamaan ylimääräiset yhdyskuntapalvelutunnit.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari A on menetellyt huolimattomuuttaan lainvastaisesti tuomitessaan vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa yhdyskuntapalvelua 100 tuntia, vaikka rikosten tekohetkellä voimassa olleen rikoslain 6 luvun 10 § 1 momentin (515/2003) mukaan ehdollisen vankeuden ohessa voidaan tuomita enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n (536/2011) 1 momentissa on säädetty, että jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aiheutta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomari A:lle huomautuksen hänen edellä kuvatusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi A:lle, Helsingin hovioikeuden presidentille, Helsingin käräjäoikeuden laamannille, esitutkinnassa asianomistajana kuullulle B:lle sekä esitutinnan suorittaneelle Helsingin poliisilaitokselle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki